

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Ad Duae Orationes De Typographia Die V. Septembris,
Hora A Meridie Secunda In Schola Jeverana Publice
Habendas ...**

Eilers, Wessel

Auricæ, MDCCXL.

[urn:nbn:de:gbv:45:1-704340](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:45:1-704340)

AD
DUAS
ORATIONES
DE
TYPOGRAPHIA
DIE V. SEPTEMBRIS,
HORA A MERIDIE SECUNDA
IN SCHOLA JEVERANA
PUBLICE HABENDAS
DECENTER INVITAT
WESSELIUS EILERS
SCHOLÆ RECTOR.

~~~~~
AURICÆ,
TYPIS HERMANNI TAPPERI, PRINC. FRIES. ORIENT.
TYPOGR. AULIC.
A. O. R. clc lcccxl.

N° 22

B.I.G.

Farbkarte #13

Black

3/Color

White

Magenta

Red

Yellow

Green

Blue

Cyan

Magenta

Red

Yellow

Green

Black

Landesbibliothek Oldenburg

Annum hunc quadragesimum, quo tribus ante sæculis typographiam Germani perhibentur invenisse, atque inde ejus natalem dum quam plurimis patriæ locis celebrari legimus: hominum contraria judicia, *Lector Benevole*, id factum comitari, quotidie mecum percipis.

Sunt enim, qui laudant; sunt, qui meliores hoc vituperandi rationes habere sibi videntur.

Idem ergo, in re eadem, ab iisdemque istorum inclinationibus, & nobis contingere, qui nec in Schola Jeverana laudem ejus, gratiasque hinc Deo debitas, silentio præterimus, non est, quod dubitetur.

Alii enim: Satis clamoris, in-quiunt, hodie in multis tam superioris quam inferioris Germaniæ civitatibus, nec minus in templis, diviniore tamen rei vnice sacratis, quam in Scholis & Academiis, de ista auditum est, neque id sine tædio melius iudicantium.

Quærent porro, quando inmoderatarum laudum finis tandem sit futurus? Sibique statim respondent: Vix prius, quam hic annus circumactus sit, & timendum plane, ne hac re otia doctorum adhuc proxime sequenti pluribusque subsequuturis occupentur.

Tanta sanè, sic pergunt, ejus inventionis vtilitas non est, quanta plerumque evehitur; estque optandum, ut libri typis, vel omnino nulli, vel, cum id exspectare non sit integrum, multo, quam nunc sit, rariores exprimantur.

A 2

Et

Et ad Jeveranos, addent, quibus Typographia non existit, quid ea at-
tinet sigillatim laudanda? Quid eiusmodi orationibus componendis & re-
citandis scholastici defatigantur? Estne melior, qua illi se exerceant, suos-
que monstrent litterarum profectus, quam hæc materia, doctioribus lon-
go abhinc tempore severiusque castigata?

Numne vero miraris, L. B. quod tantâ homines confidentiâ artis in-
nocentiæ, utilitati & honori, nunquam sane corrupturis, tantum detra-
hant; ea autem isti tribuant, quæ unice & merito ad mortalium superbiæ,
voluptatis & lucri fœditatem essent referenda?

Hæc enim vitia ex illa, pessime adhibita, tanquam e lactis pleniori mam-
ma, largiter nutrirî, improbitas persentiscit; cui Typographia auri & ho-
noris fodina creditur, unde elatius vivere liceat.

An autem ars, quæ malis male vsurpatur, hæc sola est? Anne plures
aliæ? Numne & summa Numinis dona, quæ infinita eius bonitas in sa-
lutem dedit, in ambitionis, avaritiæ & aliarum pravarum cupiditatum in-
strumenta convertuntur? Ergo hinc non laudanda? an contemnenda
sunt? Ecquis, propter innumerum annonæ abusum, agri desiderat sterili-
tatem? quis veritatis cælestis amans, rarissimam concionis sacræ copiam
optabit, hanc scilicet ob causam, quia hominum plurimi, terrenis nimium
affixi, eam vel non audiunt, vel negligunt, vel pro ludibrio habent? Nemo,
mente sanus, ob multiplices mali causidici fraudes castitati iuris,
aut ob impudentem empirici inscitiam nobilissimæ sanandi arti vel minimum
derogabit. Ineptissimum recte eum nuncupamus, qui intolerabili pseudo-
philosophorum arrogantia & effrenatis phantasiis ita offenditur, ut ipsam
huius sapientiæ bonitatem vel dubiam faciat, vel omnino neget. Etenim
non cum æterna rerum veritate, sed cum hominum vitiis, male hanc ad-
ministrantibus, disputari, quotquot prudentes sunt, confitentur.

Numne itaque eodem fundamento istæ de typographia querelæ mente
ægris propriæ sunt? Num ne ab iis tantum emittuntur, quos sive ini-
qui-

quissimus optimæ artis ab *viciis*, siue immoderata hodiernoque tempore frequentior, quam vulgo creditur, res & personas carpendi libido detinet?

Deinde largiter concedimus, Typographiam Jeveranis non existere; existit tamen alibi in nostram quoque felicitatem, quæ, ut in plura; ita in scholam vberimè redundat, tanta profecto, ut res tractandæ omnem nunc difficultatem, hac inventa, superaverint. Ea igitur, quæ in Dei honorem, a nobis etiam, qui hoc obligationis vinculo duci volumus, publice prædicetur, dignissima est.

Libri tamen, inquis, in adolescentium manus veniunt pessimi, quorum non essent participes, nec eos legerent, si non esset typographia. Sed vellem hæc conditio, ad veritatem, hoc modo corrigeretur: Si librorum auctoribus, quibusve aliquod in re libraria negotium est, litandi suis & aliorum genis tanta non esset licentia.

Hanc tecum multi vehementer dolent; & ego viginti quatuor annis, quibus itiventutem scholasticam cum collegiis, privatim vero & solus decem, per Dei gratiam, moderatus sum, manibus iuniorum eos libros eripui, quos ceteroquin me peiores videre non memini.

Inde foedissimas inprimi phantasæ imagines & libidines appetitui, non miramur; quæ mentis denique facultates corporisque membra in ignominiosissimam servitutem, nisi divina gratia rite adhibeatur, rapiunt.

Atque hoc periculum eo magis eoque sæpius & gravius in lectionibus paraneticis virgendum præceptori est; quo id peccatum suavius & voluptuosæ itiventutis naturæ convenientius; quid? quod pluribus, licet ineptis, excusatum ratiunculisprehenditur.

Vt enim reliquas taceam, sibi videtur multo elegantius vitam degere stilumque emendare adolescentulus, si tempus, vel sacris rebus & scholæ dicatum, nedum aliud, ludicris & lascivis lectionibus conterere possit. His enimvero omnis divini cultus amor & religionis iusta existimatio exulat,

exulat, omne litterarum studium parvi penditur, eoque tandem profligatur odio, ut, teneram hanc ætatem iocis & lusu, lascivia & scurrilitate diffuere, doleamus.

Huic ergo, L. B. quo loco iudicas præceptorem haberi? mihi experto crede, si aliquo, certe misero. Qui enim ea lectionis turpitudine iisque pravis omnino immersus est cupiditatibus; is nihil institutionis, nihil rationum, nihil disciplinæ prudentis admittit, sed calcem præceptoris mævult quam frontem. Utque eo citius abire, parentibus iubeatur, apud hos illum plaustris mendaciorum turpe non existimat onerare. Quibus factis obiectoque honestatis freno, ista grati saporis scelera in ipsam sapientiæ & virtutis sedem inducuntur. Vbi tanta vi & copia emitti percipimus, ut corpori & nummis, nedum conscientiæ & litteris, nil sani relinquatur, & more Phrygum, sero Parentes sapiant.

Hæc longâ malorum series provenit e typographia, non quidem per se, sed male & intempestive adhibita, lectisque impune libris, qui suarum ac imaginum pravitate mentes corrumpunt. Alios enim huius miseriæ fontes, educationis scilicet domesticæ iniquitatem, usum cum deperditis & consuetudinem, quibus nihil tenacius iuveni offenditur, in morali doctrina evolvendos, nunc prætereo.

Quod si vero bonos libros, qui veræ hominum felicitatis fundamenta sive directe sive indirecte exponunt, & quorum in finem laudata ars inventa & propagata est, litterarum studiosa iuventus eligeret; Quid hoc illarum auxilio melius?

Non ergo est, quod quis nobis materiæ huius levitatem obiiciat. Cum enim eo nomine olim viros, doctrina clarissimos, incredibili hanc artem industria colere non puduerit: quid Scholasticos de ea sermones habere avocabit?

Præ-

Præterea, de omni re docta, modo a schola eiusque viribus aliena non sit, declamationes instituere, publica nobis auctoritate licitum est.

Neque tandem in speciminibus scholasticis Mæcenatum ac Patronorum sapientiam magis ad materiæ raritatem & præstantiam, quam ad eloquentiæ solutæ & ligatæ modum, respicere putemus. Vir enim prudens sequentem in modum existimare censendus est: Qui primum adolescens de quacumque re sibi obiecta & facili convenienter potest lequi & scribere, is deinde altiora edoctus sine vlla difficultate hæc declarabit. Militiam nobiliores pueri armis puerilibus discunt, ut, robustiores facti, eius vsum gravioribus exhibeant. Hisque rationibus commoti, materiam & facilem & tempori inservientem, ut semper, ita & nunc elegimus. Atque ita nos, aliter de instituto nostro iudicaturis, aliquo modo respondisse, arbitramur; vilipendia ergo typographiæ simul remittimus.

Alii restant, qui limis quidem oculis multiplicem eius abusum, iuste vero directis ineffabile commodum intuentes, nunquam satis eam eruditis laudari, & hoc tempore adolescentibus prædicandam recte iniungi, existimant.

Hisque eius utilitas civitati, litteris, præcipue vero rei christianæ, longe felicius tum extra tum intra ecclesiæ limites provehendæ, amplissima consideratur. De qua, ut & de eminentiori, quod non nulli fingunt, damno, pluribus edisserere, meum non erit.

Exercitatione enim, si DEUS voluerit, die & hora iam indicatis, producenda, *DUO ingenii excitatoris, nec mediocris industria, ideoque spei insignioris Scholæ alumni* se ita sistunt, ut utrique parti satisfaciant, cum nihil fere eorum, quæ in hac aut illa momentum trahunt, ab iis relinquatur.

Primus enim **AIOLDVS HENRICVS CANOLD**, *Eseno-Harlingensis,*

sis, omnia, quæ poterit, in Typographiæ damna & contemptum confere
Carminè Germanico, quo etiam disciplinæ scholasticæ valedicet.

Alter vero, primus quidem ordine scholastico, in eo tamen diutius
permanens, HARO JOACHIMVS FRIDERICVS ABT, *Dornumano-*
Frisius, primo confutato, Typographiæ singularem in civitate, ecclesia
& litteris vsum demonstrabit, &, quem inde fructum schola capiat, pro
actus præsentis officio gratitudinis defendendo adiiciet; deinde CLEMEN-
TISSIMAE SERENITATIS PRÆSENTIAE, quam submisit precamur,
iustam non intermitteret devotionem, vt primus, exhibere; denique au-
scultantibus Patronis & fautoribus, qui avidissime invitantur, se geret
observantissimum. Id omne fiet Carminè latino heroico.

E sane fugit, quid sibi Bouhoursius, (a) quid Boilavius (b) velit, qui omnem ingenii gloriam Gallis, dein Hispanis ac Italis adsignant, & quidquid excellens, illustre atque limatum audit, a Germanis remonent. Nec mihi constat, quare iidem antiquum illud fortitudinis encomium tribuere Germanis nolint, sed praeter omne meritum vigorem Martium partamque, maiorum virtute ac industria, dignitatem illis derogent, immo inter pavidos & languine carentes reponant. Cum quibus Sylvius (c) fecit, qui *Germanos terrore plenos & leporino corde praeditos* vocavit.

Vtinam huiusmodi viri, qui absque causa hos laudant, illos culpant, non adeo temere sentiant, quod absque fundamento esse verum am fordere, nec prudence vidia ducti consignant ac virtute comparant Germanis, & Gallis integris nationibus,

Dum autem de immo saepe Galli cum animus est, haud quaria, vel Saxonia, vel dederunt heroës, sed percurrens paucis de & adhuc esse princip pugnarunt, sed etiam pes, in testimonium condecorare non dub

(a) Recte Tenzelius mense Egorum auctore sentit, liqua; quae ipse addidit summata Io. Frid. quam Vindicias nominat. Sat. IX. Pag. 63.

(b) Nolo inpraesens propter placet tamen, quosdam quis Melanchthonia, Ca quis Hessi, Sabini, F. congrua protulisse. Ut Morhofius quidem labo in Germania, nec ne?

(c) Quis est, qui nesciat, C Guilielmos, principes el Augustum, principes el Emanuelelem, Principes eiusdem plerosque filio Georg. Guilielmum, ma sem, Ioannem Adolphu Maxim. Emanuelelem, G duces Wirtembergicos, C principem Badensem, G iure heroibus adnumerat.

(d) Non excurro ad principum Anhaltinorum maiores intrepidos, sed de principibus mihi sermo est, quorum ortus, uti par est, ab Henrico I, ducis ac principis electoris Saxonum, Bernardi filio, cuius alio tempore dixi, derivatur. Id quod Henrico Basse debet, qui Princ. Anhalt. Paneg. C, VII, & VIII. Henricum, primum Herciniae principem in Anhalt, passim nominavit.

B.I.G.

Black

3/Color

White

Magenta

Red

Yellow

Green

Cyan

Blue

Farbkarte #13

Centimetres

